

Verbų sekmadienio, Velykų,
Jurginių papročiai ir tautosaka

V E L Y K Ū R Y T A,
L E L I J A P R A Ž Y D O

LIETUVOS LIAUDIES KULTŪROS CENTRAS

V I L N I U Š 2 0 0 6

PAPROČIAI IR TAUTOSAKA

Pratarmė / Nijolė Marcinkevičienė / 4
GAVĖNIA / 9

VERBŲ SEKMADIENIS / 24

VERBOS PUOKŠTĖ / 24

VERBOS REGIONIŠKUMAS / 32

PUOŠYBA / 41

BAŽNYTINĖS APEIGOS / 49

PLAKIMAS VERBA / 54

VERBOS PANAUDOJIMAS / 59

DIDŽIOJI SAVAITĖ / 70

BAŽNYTINĖS APEIGOS / 70

LIAUDIŠKIEJI PAPROČIAI IR TIKĖJIMAI / 73

ŠVARUSIS KETVIRTADIENIS / 75

ŠVENTINIAI PUOŠMENYS / 81

DIDYSIS PENKTADIENIS / 90

DIDYSIS ŠEŠTADIENIS / 93

UGNIS / 94

VANDUO / 101

KIAUŠINIAI / 111

KIAUŠINIŲ DAŽYMAS / 115

VALCIAI / 124

VELYKŲ NAKTIS / 135

VELYKOS / 147

ŠVENTĖS KILMĖ / 147

VELYKŲ RYTAS / 154

VALGIŲ ŠVENTINIMAS / 158

MIRUSIŲJŲ PAGERBIMAS / 163

LENKTYNĖS / 164

VELYKŲ STALAS / 167

KIAUŠINIAUTOJAI / 176

LALAVIMAI / 189

VELYKĖ / 202

ŽAIDIMAI SU KIAUŠINIAIS / 212

SUPIMASIS, LAISTYMASIS / 222

LEDŲ DIENA / 230

ATVELYKIS / 233

REGIONAI / 236

JONIŠKIO (MOLĖTŲ R.) KRAŠTO VELYKINIAI PAPROČIAI / 236

Verbų sekmadienis / 241

Gavėnia, Didžioji savaitė / 241

Ugnis ir vanduo / 244

Dažytas kiaušinis / 249

Velykų sekmadienis / 252

Kiaušiniautojai / 254

Laistymas, supimasis, žaidimai su kiaušiniais / 258

MEŠKUIČIŲ (ŠIAULIŲ R.) APYLINKIŲ VELYKINIAI PAPROČIAI / 262

Gavėnia / 262

Verbų sekmadienis / 265

Didžioji savaitė / 268

Velykų sekmadienis / 275

Atvelykis / 280

VELYKOS DZŪKIJOJE / 281

Verbos / 281

Didžioji savaitė / 283

Velykos / 286

Užnemunės dzūkų Velykų papročiai / 292

SUVALKIEČIŲ VELYKINIAI PAPROČIAI / 301

Gavėnia / 302
Verbų sekmadienis / 304
Velykos / 308
Velykinis stalas / 310
Atvelykis / 318

ŽEMAIČIŲ VELYKOS / 319

Gavėnia / 319
Verbų sekmadienis / 322
Didžioji savaitė / 324
Velyknaktis / 331
Velykos / 333

IŠ RAŠYTINIŲ ŠALTINIŲ 338

Sutiktuvės (Sutinkai) / Teodoras Narbutas / 338
Velykų stalas / L. A. Jucevičius / 339
Vilniaus verbos / J. Kudirka / 339
Vilniaus verbos – arealas ir paskirtis / I. Žilienė / 343
Velykos Krakių apylinkėse / M. Katkus / 352
Velykos Sigutėnuose / Marijona Čilvinaitė / 357
Verbos ir Velykos Kernavės apylinkėse / Marijona Čilvinaitė / 357
Velykinis laikas Seredžiaus apylinkėse / Pranas Virakas / 362
Velykinis nusiprausimas / Regina Lukminienė / 365
Šv. Velykos tarpukaryje / Jonas Jucevičius / 367
Raseiniečių žemaičių Velykos / Balys Buračas / 368
Velykos Kuršėnuose / Genovaitė Jacėnaitė / 370
Velykos Lietuvos kaime / 373

Lietuvininkų šventės / Jonas Jurgis Gocentas / 375
Gavėnios nuotaika Žemaičių žemėje / Bivainis Driskis / 377
Velykų vaidai žemaičiuose / B. Jz. / 379

Iš verksmo stojos linksmybė; Velykų papročiai žemaičiuose / Al. Bani / 381
Šv. Velykų išvakarės Nemakščiuose XIXa. – 1932m. / Kazys Misius / 382
Velykos Ožkinių kaime (Punsko valsčiuje) / Antanas Rentelis / 383
Margučių dažymas Seirijų apylinkėse / Natalija Miliauskienė, Lina

Rutkauskienė / 384

Rašytiniai, kaišytiniai ir skustinukai / Aldona Stravinskienė / 386
Svastika ir spiralė lietuviškų margučių raštuose / Elena Eimaitytė / 390
Margutį marginu vašku / Laisvė Ašmonaitienė / 392
Pasvaliečių Velykis / Ona Bliuzmienė / 395
Velykinių kiškių ir margučių kilmė / 396

- Padavimai apie Raigrodo miestą / V. Krėvė / 397
 Juoda katė / J. Balys / 397
 Šventiniai balionai / Gražina Žumbakienė / 398
 Velykiniai karveliai/ Juozas Šliavas / 398
 Karunka, kurią žemaičiai giedojo prieš 250 m. / J. Mineikis / 398
 Kodėl dažo kiaušinius / Vincenta Kranauskienė / 400

AUTENTIŠKI PASAKOJIMAI APIE GAVĖNIĄ / 401

- Grabijolų pasninkiniai valgiai / 401
 Lašininį kanapinis apgalėjo / 402
 Pasninkavimas dėl prašymų išpildymo / 402
 Pienas duobėn / 403
 Tuščias pasnykas / 404
 Pasninkas suvalkietiška / 404
 Be mėsos ir pieno / 405
 Kriklinių pasninkiniai valgiai / 405
 Gavėniukas / 406
 Būdavo šventi žmonės / 406
 Atpakutavot gavėnių / 407
 Mėsos vengėm / 407
 Gavėnia – tai gyvenimo sunkumas / 408
 Labanoro pasninkinis maistas / 409
 Raugienė / 409
 Pasninkas ir burokai / 409
 Gavėniuodavo septynias savaites / 410
 Mama, duok valgyt / 411
 Mįslas spėt / 411
 „Fabrikas“ / 412
 Bavidonių gavėniški valgiai / 412
 Diškių gavėnia / 413
 Gavėnia turtinga valgiais / 413
 Žabų krūva nemažėja / 415
 Vis tiek subręsi / 416
 Ir vaikai kentėjo / 416
 Artėja Velykos / 417
 Gavano / 418
 Procesijos Simne / 418

AUTENTIŠKI PASAKOJIMAI APIE VERBŲ SEKMADIENĮ IR VELYKAS

- Gražiai žalia verba / 419
 Nepamiršk trinyčių / 419
 Šventiškas kvapas / 420
 Druska nuo padzyvų / 420

Pašvėntins su verba / 421
Čyscinio četvergo vanduo / 421
Pastovėjimas po beržu / 422
Velykos ir šv. Morkus / 422
Liob es parsineštė šventintos ogneis / 423
Prisikielėmas i latra / 423
Prisikėlimas ir žvejys / 423
Didysis penktadienis / 423
Velykinės tarškinės / 424
Medžiaginė žvakė / 424
Priešvėlykinė savaitė / 425
Velyknaktis / 425
Velykų pyragas / 426
Ragaišis / 426
Velykiniai valgiai / 427
Velykos Margų kaime / 428
Kėdainių krašto Velykos / 429
Didžioji savaitė Žaidelių kaime / 432
Katilė būgnė / 434
Dūšios bažnyčioje / 434
Sugrįžus motulė / 435
Per Velykas motinos pareina aplankyti savo vaikų / 435
Velykos ir mirusi duktė / 436
Per Velykas parėjo mirusi duktė / 436
Pakuta dėl vėlykinės procesijos nepraėjimo / 437
Velykų bobutė / 437
Pirma kelionė pas podžius / 438
Uždirbti kiaušiniai / 439
Velykos Šlekų kaime / 439
Velykos Pašilių kaime / 440
Vėlykinis kupariukas / 440
Velykos Kirdeikiuose / 441
Krikšto tėvelio kiaušiniai / 441
Kiaušinių mušynės per Velykas ir per šv. Jurgį / 442
Vai lytė, lytė / 443
Vieni ir kici lalaunycai / 444

VERBAVIMO FORMULĖS / 445

KIAUŠINIAVIMO ORACIJOS / 449

TIKĖJIMAI / 457

Didysis ketvirtadienis / 461
Didysis penktadienis / 466
Didysis šeštadienis / 467
Velykos / 469
Orų spėjimaas / 487

VAIZDINGI POSAKIAI, MĮSLĖS / 491

JURGINĖS / 495

Pergrubinės, Perkūninės, Jurginės / Arūnas Vaicekauskas / 495
Jurgi, Jurgi, ko tu burbi / Albinas Rekašius / 500
Atena Jurginės – atbunda žemė / 502
Šventas Jurgis / Ona Bluzmienė / 502
Arklių šventė Biržuose / Juozas Žagrakalys / 503
Šv. Jurgio atleidai / Vladas Ulčinskas / 504
Jurginės / Regina Merkienė / 504
Prietarai / Jonas Kirklys / 505
Jurginės / Libertas Klimka, Irena Seliukaitė / 505
Jurginės ir varlės / 506
Jok, šventas Jurgi / Aušra Kargaudienė / 507

AUTENTIŠKI PASAKOJIMAI APIE JURGINES / 510

Šv. Jurgio abrozai / 510
Jurginėja apie laukus / 510
Per Jurgį Dievas adaro kluonų / 510
Jaunimo suvejimas per Jurgines / 511
Žvakelė nuo vilkų / 511
Jurginės Semeliškėse / 512

JURGINIŲ TIKĖJIMAI / 513

CHOREOGRAFINIS IR DAINUOJAMASIS FOLKLORAS

Apie leidinio choreografinį folklorą / Audronė Vakarinienė / 524
Velykų - Jurginių dainuojamoji tautosaka / Loreta Sungailienė / 531

CHOREOGRAFINIS FOLKLORAS

VELYKOS

RATELIAI, ŠOKIAI IR ŠOKAMOSIOS SUTARTINĖS

Šoko pimpė po pievų (Linton šokc) / 540

Pavasarielis / 541

Gegužė / 541

Grūšėlė / 543

Oi an kalnelio / 545

Tu žilvitėli, dābilia / 547

Žilvitis žaliavo / 548

Tu žilvitėli / 549

Čiūto, čiūto / 550

Žilviti, tūto / 551

Jei žilvitėli / 551

Žilviti, žilviti / 552

Žilviti, tūta / 553

Jeglala aukštuola / 553

Berželi, beržuti / 554

Berž, berželi, beržetėli / 555

Du žalūs berželiai / 556

Ko tu kad, berželi / 557

Laduto laduto / 558

Pimpe koduota / 561

Šoka pimpė / 562

Pempė / 563

Kieliukė / 564

Ledspira (Kielė) / 566

Tuto, strazdelis / 567

Paukšteliai / 568

Atskrido paukšteliai / 568

Sterkavimas / 572

Starkaus kojos / 572

Starkus / 572

Garnys, garnys / 573

Garnys buvo šiaučius mūs / 575

Garnys / 576

Lėkčiau lėkčiau / 578
Gegutytė sodi / 579
Šili gegela kukava / 580
Sodeli, sodeli / 581
Išaus pavasarėlis / 581
Gegute perlaliu / 582
Šila gegutėl' kukavo / 583
Gegutyt, gegutyt / 584
Kukuok, gegute / 585
Gegutėlė tupi tupi / 586
Ku kū, gegute / 588
Žaliojoj girelėj / 591
Oi gegute, gegute / 592
Gegužė / 593
Avietėlė šalia kelio / 594
Blezdینگelė / 595
Blezdینگelė (Lestingis) / 598
Kadagys (ratelis) / 560
Kadagys (šokis) / 602
Kadagėlis (Verkė žyds) / 607
Pasėjau žilvitį / 608
Išdygo žilvitis / 613
Žilvitis / 615
Augo sidabro berželis / 616
Beržo šakos lingu, lingu / 617
Vo kas tus berželius / 618
Jau pavasaris išaušo / 619
Linksmas pavasaris / 622
Išauš išauš pavasarėlis / 623
Šiltumas gražumas pavasarėlio / 624

VAIKŲ ŽAIDIMAI

Kepu kepu bandeles / 627
Gegutė (Kukutė) / 627
Kerepėža / 627
Kiaulę į dvarą varyti / 629
Ridiką rauti / 632
Ripka / 634
Vokietys / 635
Sūrį spausti / 636

JURGINĖS

RATELIAI, ŠOKAMOSIOS SUTARTINĖS

Augo putins su šermukšniu / 637
Ak tu šermukš, šermukšni / 640
Oi šermukšni, šermukšni / 641

PIEMENŲ ŽAIDIMAI

Paukšteliai ant medžių / 645
Vanagas / 646
Žąsis gaudyti / 646
Vilkas ir žąsys / 647
Žąsis ganyti / 647
Busilas ir žąsys / 648
Žąsinas ir lapė / 646
Vištelių gaudymas / 649

RATELIAI, ŠOKIAI

Jurgių ratelis / 650
Tėvas Jurgis / 651
Jurgis meistras / 652
Jurgeli našleli / 652
Sėdi Jurgis obelėj / 653
Jurgis (Slinkis, Šliukis) / 654

DAINUOJAMASIS FOLKLORAS

PAVASARIS

PAVASARIO DAINOS

1. Pavasaris pavandenis / 656
2. Jau pavasaris / 656

VERBINĖS

PRITARIMAI VERBA PLAKANT

3. Verba muša, ne aš mušu / 657
4. Verba muša, ne aš mušu / 658
5. Verabija, ne mā bija / 658

6. Verba plaka, ne aš plaku / 658
7. Ne aš plaku, verba plaka / 659

VELYKOS

ŠVENTŲ VELYKŲ GIESMĖS

8. Sveiki sulaukėm šventų Velykų / 659
9. Sveiki sulaukį švintų Velykų / 660
10. Sveiki sulaukį švintų Velykų / 661
11. Linksma diena mums nušvito / 662
12. Šventas Kristus, Dievas mūsų / 663
13. Kristus, Dievas mūsų / 664
14. Kristus, Dievas mūsų / 665
15. Kristus Atpirkėjas / 666
16. Pagiedosim šventas giesmes / 667
17. Giesmė apie šventą Jurgį / 669

VELYKAUTOJŲ ORACIJOS

18. Tavo lauke, Dievui dėkui / 671
19. Tavo lauke, Dievui dėkui / 671
20. Ankstų rytelį saulaitė tekėjo / 672
21. Velykų rytą lelijas pražyda / 672
22. Velykų rytą lelija pražydo / 673
23. Mes maži berneliai / 673
24. Aš mažas vaikelis / 674
25. Aš mažas vaikelis / 674
26. Aš mažas žekelis / 675
27. Aš mažas vaikelis / 675
28. Aš mažas žekelis / 676
29. Aš esu vaikelis / 676
30. Aš mažs vaikelis / 677
31. Mes maži berneliai / 677

VELYKŲ LALAVIMAI

32. Labas vakars, pons gaspador! / 678
33. Labas vakars, pon gaspador! / 680
34. Labas vakars, pon gaspador! / 681
35. Prašom pas Dievą / 683
36. Sveika, mylima mergelė / 684
37. Labas vakars, mergužela / 685
38. Kelkies, kelkies, mergužela / 685
39. Šitam dvari vynos / 687

40. Aldoniute, vynas / 688
41. An tėvulio dvaro / 689
42. Vai an dvarelis / 691
43. Vidurin dvaro grūšetė žydzi / 692
44. Žydzi grūšetė vidurin dvaro / 693
45. Stovi grūšia po langeliu / 694
46. Auga verbela / 695
47. Tenai an kalna auga demedėlis / 696
48. Vai an kalno / 698
49. An kalnelia, an pieskynėlia / 699
50. An ta kalna, an ta pieskynėlia / 700
51. Oi tėkė tėkė du karvelaičiai / 702
52. Jir atskrido du karveliai / 703
53. Ir atskrida trys karveliai / 704
54. Un atskrenda du karveliai / 705
55. Ir atskrido du karveliai / 706
56. Vuoj lytė, lytė graži voveryte / 707
57. Uoj tėkė tėkė raiboja gegute / 708
58. Uoi tėlė tėkė raibi gegutėtė / 709
59. Vaikščiojo povas / 711
60. Povinėlis povelio / 712
61. Uoj tį girion kuznia stovi / 713

SŪPUOKLIŲ DAINOS

62. Oi tai pakorėm sūplaukėlas / 714
63. Velykelas raduolėlas / 715
64. Kas tį supas? / 715
65. Kas man supa / 716
66. Kas pakara sūpuoklėlas / 717
67. Mana bralis nadziejelis / 717
68. Suptie mestie / 718
69. Supkit meskit / 719
70. Supkit meskit mani jaunų / 719
71. Supkit meskit mani jaunų / 720
72. Supkit meskit mani jaunų / 721
73. Supkit meskit / 722
74. Kas pakorė sūpuoklėlas / 722
75. Supkit meskit mani jaunų / 723
76. Kaip aš buvau per motuį / 724
77. Kaip aš buvau pas močiutį / 724
78. Šienavosiu anytėį / 725
79. Supkit supkit, sūpuoklėlas / 726
80. Supte meste jūs, sesutės / 727
81. Supte mecte / 727
82. Tai aš nuveisiu / 728

83. Kukavo povas / 730
84. Upelis teka / 730
85. Pučia vėjas ažuoluosnan / 731
86. Tu vanageli aštranageli / 731
87. Tu vanageli aštranageli / 732
88. Tu vanagėli žalianagėli / 733
89. Tu melynasiai karvelali / 733
90. Lylia lyliavo / 734
91. Lylia lyliavo / 735
92. Ūcia lyliavo / 736
93. Unkunda gylys / 737
94. Cyki dzienetė / 737
95. Tyki dienetė be vėjo / 738
96. Vilkas kalatį papjovė / 739
97. Marčios mergos, kermošiuosun / 740
98. Lylioj lyliūtė / 740
99. Lylia lyliutie / 741
100. Juodos uogos sarbintetės / 741
101. Juodos uogos sarbintetės / 742
102. In lauka verba / 743
103. Lauki verbela rasišakaja / 743
104. Oi augo augo / 745
105. Oi vūžia, gaužia / 746

JURGINĖS

JURGINIŲ DAINOS

106. Jurja, geras vakaras / 747
107. Jurgi, tėvas šaukia / 748
108. Jurgi, tėvas šaukia / 749
109. Jurja, šalta rasa / 750
110. Jurgi, geras vakars / 750
111. Jurgi, šildzyk žamį / 751
112. Jurgi, Jurgi, Jurgelaici / 752
113. Jurgi, Jurgi / 752
114. Oi tu Jurgi bajorėli / 753
115. Jurja bajorėli / 754
116. O lylia lia, kalnas kalnalis / 754
117. Kupalija, kalnas kalnalis / 755
118. Oi lia lia, kalnas kalnalis / 757
119. Ak tu zara zarela / 758

ŽODYNĖLIS / 760

DAIŲ ABĖCĖLINĖ RODYKLĖ / 764

SUTRUMPINIMAI / 767

LITERATŪRA / 771